

С Т А Н О В И Щ Е

от Доц. д-р Минко Стоев Хаджийски

ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий”

на дисертационния труд на Виктор Тодоров Добрев на тема „**Културална каузалност на еврейската екстраполация в психологията**”, представен за придобиване на образователна и научна степен „доктор по психология”, по научна специалност „3.2. Психология”

Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Въпросът за еврейското присъствие в психологията винаги е бил интересен и успоредно с това недостатъчно осветлен. Изследванията в тази област засягат най-вече статистическата и биографична страна и значително по-малко каузалната. Що се касае до нашата психологическа наука и мисъл, той е почти непознат и обгърнат в тайнственост. В този смисъл темата на дисертацията на Виктор Добрев сама по себе си е актуална, значима и запълва една от многото съществуващи празнини.

Отговорът на въпроса „Защо сравнително малкият еврейски етнос, съществуващ в условията на различни културно-исторически, социално-икономически и политически условия има най- значително и определящо значение за развитието на психологията?” е труден и нееднозначен. Използването на познатата „био-психо-социална” схема, на базата на индивидуалните биографии, може да даде известна представа, но не може да отговори на въпроса „Как?” А именно в това „как” според мен се съдържа научното обяснение на този важен за историята на психологията феномен.

Към неговото изясняване авторът пристъпва оригинално и нетрадиционно от позицията на критичната психология и нейния особен метод на обяснение.

Оценка на научно-приложните резултати и приноси на дисертационния труд

1. Отказът да върви по „утъпкания път” на обяснение с количествените натрупвания на познание в етно-исторически и био-генетически план е само по себе си постижение, което води до търсене на модел извън материалистическата предметна и времева определеност. Това предполага и изоставяне на линеарния подход към психологията, нейното разглеждане като чиста наука от една страна и възприемане на многофакторния детерминизъм от друга. В тази идея историята на

психологията се приема за резултат от влиянието на различни културни, социални, политически и идеологически констелации, резултиращи в общ духовен продукт и проявяващи се в различни артефакти на индивидуалното и групово етническо съзнание. Качественото изследване и анализ на същите е подхода, който авторът възприема за доказване на научната си теза за каузалността на еврейското доминиране в психологията.

2. Авторът не само показва, че творчеството и достиженията на водещите психолози е резултат на споделянето на еврейския културно-религиозен феномен, нещо, което се знае a priori. Той прави задълбочен анализ на неговата екстрапулация в психологията чрез проследяване влиянието на редица фактори, довели до възникване особен тип отношение към света и неговото обясняване. В този смисъл трябва да се отбележат такива основополагащи на изследването идеи като:

- Дълбоко залегналата в еврейската култура и манталитет симбиотична връзка между вяра и разум, предполагащо липса на материалистическото противопоставяне на религия и наука;

- Приемането на интуицията не просто като форма на организация на опита, а форма на мистичното в науката и „оръжие на откритието”, позволява да се открие влиянието на специфичните еврейски „кабала” и „мицва” за появата на особен манталитет, в който психологическото не е част от познанието, а негова същност и смисъл. В този дух каузалната връзка между еврейската духовност и психологията изглежда естествена и безспорна;

- Субкултурното разслоение следствие на социално-политическите условия (сегрегацията, властта, етническата стигма и миграция) води до поява на социален ипостас, който става среда на мистичната личност, чиято основна задача (превръщането на индивидуално-субективната картина на света в универсална) е сходима с психологията;

3. Механизмът по който се извършва насочването на определени личности от еврейския етнос към психологията е представен от автора като трансфер на менталност. Този сложен модел на взаимозависимости и влияния между базисните структури архетип, манталитет, Аз-концепция при определящото влияние на променящите се надсистеми (религия, етнос и социум) води до трансформация на манталитета. Промените в субективността, като начин на реализиране в света са от социоцентричност към индивидуалистичност, което свързва Аза с егоцентричност и самоатуализация. Подходящ ментален продукт за реализация е тъкмо психологията. Тази система на взаимовлияния е описана с вещина и подробно аргументирана в контекста на еврейската екстрапулация.

4. Интересно е представен генезиса на психотерапията като духовен продукт и резултат на еврейската културно-религиозна традиция и нейното развитие в новото време. В това отношение заслужава да се отбележи мястото на Нефеш терапията като първата холистична психо-соматична доктрина, непосредственото общуване с Бог при евреите и утвърждаването му в протомодел на свръх Аза, идеята за развитието на категориите „пари” и „тайна” и превръщането им в комуникативен канал с другите култури, насищането на съзнанието със символичен материал и свиването му в една точка, водеща до инсайт и катарзис. Тези моменти очертават психотерапевтична насоченост на еврейската духовност и житейска практика, която определя придвижване на мистичната личност към психологията. Това прочем обяснява и факта, че основни теории в психологията са формулирани на базата на психотерапевтични идеи и практики.

5. С помощта на биографичния метод на качествения подход и концепцията за жизнен проект в Четвърта глава са представени акценти на жизнени и творчески биографии на осем изтъкнати представители на еврейския етнос в психологията. Те показват редица положения на застъпваната теза като влиянието на ранната социализация, навлизането в културата, влиянието на еврейския културен фактор и връзката му с творческите търсения. Поради това могат да се приемат не само като илюстрация, а и като доказателство на застъпваните в предходните глави положения.

Критични бележки

По същностни страни на основните тези и тяхното доказване в дисертацията нямам критични бележки. Основната ми критика е към стила на изложението. На моменти, същият е тежък и затрудняващ разбирането. Макар характерът на изследването и темата да го предполагат, използването на много сложна терминология е възможно да накърни общото впечатление.

Заклучение

В заключение намирам, че дисертационният труд на Виктор Добрев на тема **„Културална каузалност на еврейската екстраполация в психологията”** едно задълбочено, оригинално по замисъл и изпълнение изследване и интересно като резултат. Считаю, че отговаря напълно на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор по психология”.

Оценка на дисертационния труд

Давам **положителна оценка** и препоръчвам на уважаемото жури да присъди на Виктор Тодоров Добрев образователната и научна степен „докотор по психология”.

10.05. 2013 г.

Член на журито:
/ Минко Хаджийски/